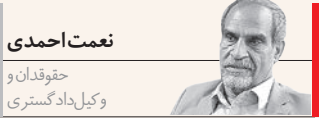

دیدگاه

ما و قوانینی برای دور زدن!

نعمت احمدی
حقوقدان و
وکیل دادگستری

سابقه نگارش و اجرای قانون در جوامع انسانی به قرن‌های قبل بازمی‌گردد و صدهاسال است انسان‌ها یاد گرفته‌اند برای زندگی همراه با آسایش و امنیت، همگی باید از یک قانون تبعیت کنند. عدم اجرای قانون نیز سابقه‌های به اندازه طول عمر تدوین و اجرای آن دارد و به عبارتی می‌توان گفت که از نخستین روز تصویب قانون، تلاش برای عدم پذیرش و عدم اجرای آن نیز آغاز شده است. پس از گذشت صدها سال و تمرین و خطاهای بسیار، شیوه نوین تصویب و اجرای قانون با استفاده از خرد جمعی در اکثر جوامع جهان به امری اجتناب‌ناپذیر تبدیل شده است. ضرورت تصویب و اجرای قانون در ایران نیز سابقه طولانی دارد، اما این که چرا در کشورمان به این میزان شاهد قانون‌گریزی و عدم توجه به قانون هستیم، باید ریشه‌یابی شود. برخلاف کسانی که مدعی هستند مردم ایران از نظر فرهنگی تمایلی به پذیرش قانون ندارند، معتقدم که مردم ما قانون‌گریز نیستند، بلکه وجود قوانین نامتناسب و وجود بسیاری از قوانین غیر کارشناسی که امکان اجرای آنها وجود ندارد، موجب شده شاهد افزایش شکستگی باشیم.

متأسفانه ریشه اصلی این پدیده را باید در وجود قوانین ناقص و غیر کارشناسی دانست که قابلیت اجرا نداشته و در بسیاری از موارد مردم مجبور به عدم توجه به این قوانین می‌شوند. به همین دلیل است که می‌بینیم قانون‌گریزی، پرداخت رشوه برای فرار از اجرای قانون، جرایم مختلف که ناشی از عدم

نگاه

دلایل روشن قانون‌گریزی مردم

مصطفی تبریزی
روانشناس اجتماعی

نظم اجتماعی در هر جامعه‌ای از اهمیت زیادی برخوردار است، زیرا دوام و قوام هر جامعه به حفظ نظم اجتماعی آن جامعه بستگی دارد و این نظم میسر نخواهد شد مگر این که هنجارهای تعریف شده جامعه یا قوانین، مورد احترام افراد واقع شود؛ در جامعه ما قانون‌گریزی چند علت اصلی دارد، اولین دلیل این است که اساساً فرهنگ قانون‌پذیری و تبعیت از قانون در آموزش‌های ما ترویج نشده و تلقی کلی مردم از قانون و مقررات به مثابه ابزار اعمال قدرت از طریق طبقه بالادست است. همچنین طبقه پایین دست جامعه‌ها همواره در مدعیان قانون‌مداری را یاد نگرفته‌اند هر جایی سعی می‌کنند از قانون فرار کنند و حتی در این فرآیند یکدیگر را هم به قانون‌گریزی تشویق می‌کنند. مثال عینی آن صحنه‌ای است که همه ما بارها در جاده‌های کشور دیده‌ایم؛ وقتی که خودروی از روبرو می‌آید و به راننده مقابلش اشاره می‌کند که جلوتر، پلیس ایستاده است و سبقت نگیرد، این قضیه درست مصداق همکاری با ضدقانون است؛ مردم به هم یاد می‌دهند چگونه از زیر قانون فرار کنند.

حقیقت، این قوانین هستند که محدوددهای درست و نادرست رفتار افراد را مشخص می‌کنند و از این طریق نظم اجتماعی را ممکن می‌سازند. قانون‌گریزی نوعی جهت‌گیری نیست به هنجارهای قانونی جامعه است که منجر به جرم‌های مختلف می‌شود. در همه جوامع قانون‌گریزی به عنوان یک مسأله اجتماعی وجود دارد. به عبارات دیگر وقتی افراد به رفتارهای خلاف قانون عدت می‌کنند و همدیگر را ترغیب به حرکت در خلاف مسیر قانون می‌کنند، آن رفتارها از حالت ناهنجار بیرون می‌آید و در نظر مردم هنجار می‌شود و رفتار هنجار شده استاجام اجتماعی را به خطری می‌اندازد.

دومین دلیل عمده‌ای که می‌توان برای قانون‌گریزی بودن مردم کشور آرایه داد این است که ساختارهای اجتماعی ما از زمان قاجاریه تا همین امروز به گونه‌ای بوده که قانون‌ورعایت مقررات اجتماعی در بسیاری از موارد فقط برای اعمال می‌شود؛ ندی‌های کوچک و کوچک و کم‌ارزش مثل سرقت ۱۰ هزار تومان خیلی سریع قانون می‌شود؛ ندی‌های قانونی چندمیلیاردی به راحتی از چنگ قانون فرار می‌کنند. بنابراین مردم هم نتیجه می‌گیرند که قانون برای فشار بر طبقات ضعیف جامعه است و همین باعث می‌شود آنها قانون‌گریز شوند و هر روز نه‌ای برای دور زدن قانون استفاده کنند؛ حتی

تاک

ساختارهای اجتماعی ما از زمان قاجاریه تا همین امروز به گونه‌ای بوده که قانون‌ورعایت مقررات اجتماعی در بسیاری از موارد فقط برای اعمال می‌شود؛ ندی‌های کوچک و کوچک و کم‌ارزش مثل سرقت ۱۰ هزار تومان خیلی سریع قانون می‌شود؛ ندی‌های چندمیلیاردی به راحتی از چنگ قانون فرار می‌کنند

همه جوامع بوده است. اخلاق مدرن، مهم است که افرادی که از مکان‌های مختلف آمده‌اند و شهرهای میلیونی را تشکیل داده‌اند، پاس یکدیگر را داشته باشند. حالا این را باید بحث کرد که اخلاق مدنی در کشور ما، در پایان قرن نوزدهم چگونه بوده و امروز چگونه است؟ من جزو کسانی هستم که معتقدم، اخلاق مدنی رشد پیدا کرده و بهتر شده است. نه برعکس! ما با پیش از ۲۰ درصد بی‌اعتمادی در میان مردم مواجهیم؛ اما همین جامعه که با چالش اخلاقی روبرو است، درست مثل جوامع دیگر، وضعیتش به مراتب بهتر از برخی جوامع توسعه‌یافته دارد. آمریکا با بزرگترین بحران در نهاد خانواده روبرو است؛ بزرگترین فروپاشی خانواده. اگر چه من وضع فعلی را قابل دفاع نمی‌دانم، اما نسبت به پایان قرن نوزدهم، وضع بهتری پیدا کرده‌ایم. این که اساساً به آن توجه می‌شود و این که بحران اخلاقی مدنی در کشور مطرح است، نشان‌دهنده این است که جامعه مدرن شده است؛ انتظار دارد غربیه‌ها با یکدیگر خوب برخورد کنند. ضمن این که من معتقدم این بحران در ایران به خاطر وضع رانته است. این سیستم بزرگ رانته است که جامعه ما را بحران‌های مختلفی روبرو کرده است که یکی از آنها، بحران اخلاقی است. وقتی اقتصاد، رانته می‌شود، وقتی دولت ۹۰ درصد مخارجش مبتنی بر بول‌نفت است، این فرامی‌آید، اخلاقی مدنی مدار است؛ اخلاق مدنی است که یکی از مولفه‌های اخلاقی جامعه مدرن است. منظور از اخلاق مدنی این است که غربیه‌ها با هم رعایت اخلاقی را می‌کنند. یعنی شما پس دیگری را داشته باشید و آنچه که برای خود می‌پسندید، برای دیگری هم بپسندید؛ اما می‌دانید که بشر از قدیم، همواره هوای خانواده و آشنایان خود را داشته است. اخلاق قبیلگی، اخلاق روستایی و اخلاق فرقه‌ای در

عکس: شهباز

قانون‌گریزی ریشه اقتصادی دارد

نداشته، صادر شده است. در زمینه موضوعات مربوط به سیستم آموزشی هم نوعی گریز از قانون دیده می‌شود. این موضوع دربار مسائل آموزشی قابل طرح است که از نظر فرقه اسلامی، آموزش باید منطبق به فایده باشد، به همین دلیل آموزش علوم بلااستفاده، حرام است. از سویی شرع قانون اصلی است و بقیه قوانین در کشور ما ذیل شرع قابل تعریف است. مسئولان در زمینه آموزش، رویه‌ای را پیش‌رو قرار داده‌اند که افراد ۴ سال (بابیستر) در رشته‌هایی درس می‌خوانند و پس از فراغت از تحصیل شغل مرتبط با آن وجود ندارد. بنابراین آنچه در سیستم آموزشی می‌آموزند بدون فایده است. در این زمینه باید به این موضوع هم اشاره کرد، شهرک تهران در گزارشی که از کارکن خواب‌های تهران آرایه داد، اعلام کرد ۱۵ هزار کارت خواب در دست دانشجویان و حتی عالیه دارند. سالانه دانشگاه‌های مختلف، به وفور لیسانس حقوق، ادبیات و... به عنوان خروجی به جمع فارغ‌التحصیلان علوم بی‌فایده، اضافه می‌کنند. این موضوع در قدم اول نوعی گریز از شرع است.

نداشته، صادر شده است. در زمینه موضوعات مربوط به سیستم آموزشی هم نوعی گریز از قانون دیده می‌شود. این موضوع دربار مسائل آموزشی قابل طرح است که از نظر فرقه اسلامی، آموزش باید منطبق به فایده باشد، به همین دلیل آموزش علوم بلااستفاده، حرام است. از سویی شرع قانون اصلی است و بقیه قوانین در کشور ما ذیل شرع قابل تعریف است. مسئولان در زمینه آموزش، رویه‌ای را پیش‌رو قرار داده‌اند که افراد ۴ سال (بابیستر) در رشته‌هایی درس می‌خوانند و پس از فراغت از تحصیل شغل مرتبط با آن وجود ندارد. بنابراین آنچه در سیستم آموزشی می‌آموزند بدون فایده است. در این زمینه باید به این موضوع هم اشاره کرد، شهرک تهران در گزارشی که از کارکن خواب‌های تهران آرایه داد، اعلام کرد ۱۵ هزار کارت خواب در دست دانشجویان و حتی عالیه دارند. سالانه دانشگاه‌های مختلف، به وفور لیسانس حقوق، ادبیات و... به عنوان خروجی به جمع فارغ‌التحصیلان علوم بی‌فایده، اضافه می‌کنند. این موضوع در قدم اول نوعی گریز از شرع است.

نداشته، صادر شده است. در زمینه موضوعات مربوط به سیستم آموزشی هم نوعی گریز از قانون دیده می‌شود. این موضوع دربار مسائل آموزشی قابل طرح است که از نظر فرقه اسلامی، آموزش باید منطبق به فایده باشد، به همین دلیل آموزش علوم بلااستفاده، حرام است. از سویی شرع قانون اصلی است و بقیه قوانین در کشور ما ذیل شرع قابل تعریف است. مسئولان در زمینه آموزش، رویه‌ای را پیش‌رو قرار داده‌اند که افراد ۴ سال (بابیستر) در رشته‌هایی درس می‌خوانند و پس از فراغت از تحصیل شغل مرتبط با آن وجود ندارد. بنابراین آنچه در سیستم آموزشی می‌آموزند بدون فایده است. در این زمینه باید به این موضوع هم اشاره کرد، شهرک تهران در گزارشی که از کارکن خواب‌های تهران آرایه داد، اعلام کرد ۱۵ هزار کارت خواب در دست دانشجویان و حتی عالیه دارند. سالانه دانشگاه‌های مختلف، به وفور لیسانس حقوق، ادبیات و... به عنوان خروجی به جمع فارغ‌التحصیلان علوم بی‌فایده، اضافه می‌کنند. این موضوع در قدم اول نوعی گریز از شرع است.

نداشته، صادر شده است. در زمینه موضوعات مربوط به سیستم آموزشی هم نوعی گریز از قانون دیده می‌شود. این موضوع دربار مسائل آموزشی قابل طرح است که از نظر فرقه اسلامی، آموزش باید منطبق به فایده باشد، به همین دلیل آموزش علوم بلااستفاده، حرام است. از سویی شرع قانون اصلی است و بقیه قوانین در کشور ما ذیل شرع قابل تعریف است. مسئولان در زمینه آموزش، رویه‌ای را پیش‌رو قرار داده‌اند که افراد ۴ سال (بابیستر) در رشته‌هایی درس می‌خوانند و پس از فراغت از تحصیل شغل مرتبط با آن وجود ندارد. بنابراین آنچه در سیستم آموزشی می‌آموزند بدون فایده است. در این زمینه باید به این موضوع هم اشاره کرد، شهرک تهران در گزارشی که از کارکن خواب‌های تهران آرایه داد، اعلام کرد ۱۵ هزار کارت خواب در دست دانشجویان و حتی عالیه دارند. سالانه دانشگاه‌های مختلف، به وفور لیسانس حقوق، ادبیات و... به عنوان خروجی به جمع فارغ‌التحصیلان علوم بی‌فایده، اضافه می‌کنند. این موضوع در قدم اول نوعی گریز از شرع است.

نداشته، صادر شده است. در زمینه موضوعات مربوط به سیستم آموزشی هم نوعی گریز از قانون دیده می‌شود. این موضوع دربار مسائل آموزشی قابل طرح است که از نظر فرقه اسلامی، آموزش باید منطبق به فایده باشد، به همین دلیل آموزش علوم بلااستفاده، حرام است. از سویی شرع قانون اصلی است و بقیه قوانین در کشور ما ذیل شرع قابل تعریف است. مسئولان در زمینه آموزش، رویه‌ای را پیش‌رو قرار داده‌اند که افراد ۴ سال (بابیستر) در رشته‌هایی درس می‌خوانند و پس از فراغت از تحصیل شغل مرتبط با آن وجود ندارد. بنابراین آنچه در سیستم آموزشی می‌آموزند بدون فایده است. در این زمینه باید به این موضوع هم اشاره کرد، شهرک تهران در گزارشی که از کارکن خواب‌های تهران آرایه داد، اعلام کرد ۱۵ هزار کارت خواب در دست دانشجویان و حتی عالیه دارند. سالانه دانشگاه‌های مختلف، به وفور لیسانس حقوق، ادبیات و... به عنوان خروجی به جمع فارغ‌التحصیلان علوم بی‌فایده، اضافه می‌کنند. این موضوع در قدم اول نوعی گریز از شرع است.

نداشته، صادر شده است. در زمینه موضوعات مربوط به سیستم آموزشی هم نوعی گریز از قانون دیده می‌شود. این موضوع دربار مسائل آموزشی قابل طرح است که از نظر فرقه اسلامی، آموزش باید منطبق به فایده باشد، به همین دلیل آموزش علوم بلااستفاده، حرام است. از سویی شرع قانون اصلی است و بقیه قوانین در کشور ما ذیل شرع قابل تعریف است. مسئولان در زمینه آموزش، رویه‌ای را پیش‌رو قرار داده‌اند که افراد ۴ سال (بابیستر) در رشته‌هایی درس می‌خوانند و پس از فراغت از تحصیل شغل مرتبط با آن وجود ندارد. بنابراین آنچه در سیستم آموزشی می‌آموزند بدون فایده است. در این زمینه باید به این موضوع هم اشاره کرد، شهرک تهران در گزارشی که از کارکن خواب‌های تهران آرایه داد، اعلام کرد ۱۵ هزار کارت خواب در دست دانشجویان و حتی عالیه دارند. سالانه دانشگاه‌های مختلف، به وفور لیسانس حقوق، ادبیات و... به عنوان خروجی به جمع فارغ‌التحصیلان علوم بی‌فایده، اضافه می‌کنند. این موضوع در قدم اول نوعی گریز از شرع است.

نداشته، صادر شده است. در زمینه موضوعات مربوط به سیستم آموزشی هم نوعی گریز از قانون دیده می‌شود. این موضوع دربار مسائل آموزشی قابل طرح است که از نظر فرقه اسلامی، آموزش باید منطبق به فایده باشد، به همین دلیل آموزش علوم بلااستفاده، حرام است. از سویی شرع قانون اصلی است و بقیه قوانین در کشور ما ذیل شرع قابل تعریف است. مسئولان در زمینه آموزش، رویه‌ای را پیش‌رو قرار داده‌اند که افراد ۴ سال (بابیستر) در رشته‌هایی درس می‌خوانند و پس از فراغت از تحصیل شغل مرتبط با آن وجود ندارد. بنابراین آنچه در سیستم آموزشی می‌آموزند بدون فایده است. در این زمینه باید به این موضوع هم اشاره کرد، شهرک تهران در گزارشی که از کارکن خواب‌های تهران آرایه داد، اعلام کرد ۱۵ هزار کارت خواب در دست دانشجویان و حتی عالیه دارند. سالانه دانشگاه‌های مختلف، به وفور لیسانس حقوق، ادبیات و... به عنوان خروجی به جمع فارغ‌التحصیلان علوم بی‌فایده، اضافه می‌کنند. این موضوع در قدم اول نوعی گریز از شرع است.

نداشته، صادر شده است. در زمینه موضوعات مربوط به سیستم آموزشی هم نوعی گریز از قانون دیده می‌شود. این موضوع دربار مسائل آموزشی قابل طرح است که از نظر فرقه اسلامی، آموزش باید منطبق به فایده باشد، به همین دلیل آموزش علوم بلااستفاده، حرام است. از سویی شرع قانون اصلی است و بقیه قوانین در کشور ما ذیل شرع قابل تعریف است. مسئولان در زمینه آموزش، رویه‌ای را پیش‌رو قرار داده‌اند که افراد ۴ سال (بابیستر) در رشته‌هایی درس می‌خوانند و پس از فراغت از تحصیل شغل مرتبط با آن وجود ندارد. بنابراین آنچه در سیستم آموزشی می‌آموزند بدون فایده است. در این زمینه باید به این موضوع هم اشاره کرد، شهرک تهران در گزارشی که از کارکن خواب‌های تهران آرایه داد، اعلام کرد ۱۵ هزار کارت خواب در دست دانشجویان و حتی عالیه دارند. سالانه دانشگاه‌های مختلف، به وفور لیسانس حقوق، ادبیات و... به عنوان خروجی به جمع فارغ‌التحصیلان علوم بی‌فایده، اضافه می‌کنند. این موضوع در قدم اول نوعی گریز از شرع است.

شار لاتانسیم، پیامد ناخواسته مدرنیته است

رشد عقلانیت ابرازی. لذا ما برای جلوگیری از آثار سوسومدرنیته، راهی نداریم جز از این طرق. حالا با این چارچوب که مدرنیته را دووجهی می‌کنید و پیامدهای ناخواسته آن را بر سر مدرنیته نمی‌زنید و مولفه‌های نهادی مدرنیته را جدی می‌گیرید، می‌توانید درباره ایران نیز بحث کنید.

من اعتقاد دارم که جامعه ایران تغییر کرده و مدرن شده است. بعضی از صاحب‌نظران بحث می‌کنند که «ایران در شرایط انتقال تفکر است و ایران مدرنیته را نفهمیده و در حال در جازدن است» من چنین چیزی را قبول نمی‌کنم. جامعه‌ای که مادر صدسال اخیر می‌بینیم، این جامعه تغییر کرده در بعد ذهنی ما به سوی توجه به تفکر، نقل و دستاوردهای بشری رفته‌ایم؛ همچنین ما پاره‌ای از عناصر نهادی را پیدا کرده‌ایم. درست است که عدای در ایران مخالف مردم‌سالاری هستند، اما تمام یا اغلب زمینه‌های نهادی دولت-ملت در ایران شکل گرفته است. اینطور نبوده که ما در جازنیم؛ ما جلو آمده‌ایم و پیش رفته‌ایم. من اصلاً چنین اعتقادی ندارم که جامعه ایرانی، جامعه‌ای عقب‌افتاده و نفهمیده مدرن است. خیر؛ جامعه ایران، جامعه‌ای مدرن است. در هر جامعه‌ای با توجه به ابعاد ذهنی، مدرنیته‌های گوناگونی وجود دارد. همه دنیا که مثل انگلیس مدرن نمی‌شوند؛ همه مثل فرانسه یا آلمان مدرن نمی‌شوند؛ کشورهای مختلف، مدرنیته‌های مختلفی پیدا می‌کنند؛ ما هم تجربه مدرنیته مختص به خود را داریم و مثل همه آن کشورها که مشکلات خود را دارند، ما نیز مشکلات خودمان را داریم. لذا من معتقدم که ما جامعه‌ای مدرن هستیم اما کج‌قواره است. مثلاً امنیتی

سید محمد غرضی
وزیر اسبق نفت

قانون به عنوان مجموعه‌ای از دستوراتی است که به زعم عموم، محدودیت‌هایی در جامعه ایجاد می‌کند. چنین شناخت و برداشتی از قانون صرف‌نظر از این که این مجموعه دستورات در چه زمینه‌ای نوشته شده باشد، در لایه‌های مختلف جامعه وجود دارد. مردم (بدون توجه به طبقه یا مسئولیت فردی آنها) بسته به منافع فردی‌شان تمایل به فرار از اجرای این دستورات دارند. چنین رویه‌ای هر چند وجود عمومی دارد (به این معنا که هر فرد تمایل فرار از قانون را به وضوح یا پنهانی در خود پرورده است) اما فرار از قانون به‌ویژه در میان طبقات برخوردار و ثروتمند، عمومی‌تر فرایک و اثبات شده دارد. حتی این موضوع در زمینه موضوعات شرعی نیز دیده می‌شود و در موارد زیادی (به این دلیل که شرع خود مجموعه‌ای از قوانین و بایده‌ها و نبایدهاست) طبقات برخوردار، از اجرای دستورات قانونی و شرعی، راه گریز پیشه می‌کنند.

چنین موضوعاتی نشان می‌دهد، این گروه به‌صورت زایدالوصفی از قانون تبری می‌جویند.

آنچه مشخص است، قانون می‌خواهد در راستای منافع عموم جامعه قدم بردارد و افراد به این دلیل که در مسیر نفع شخصی حرکت می‌کنند و چنین نفعی، برای صاحبان ثروت اولویت و اصالت دارد، از روش‌های مختلف استفاده می‌کنند تا اجرای قانون به تعویق افتد. اگر اخبار حوزه اقتصاد را پیگیری کنید، این روزها اتفاقات خوبی در حال وقوع است و وزارت اقتصاد و دارایی درصد است تا مالیات (انواع مختلف مالیات) را به شیوه‌ای درست اخذ کند اما طبقه برخوردار، شیوه‌هایی را تدارک دیده‌اند تا اجرای این بخش از قانون در دست اجرا نشود. آنچه به‌عنوان شیوه اجرایی فرار و گریز از قانون در این بخش (که بیشتر زمینه تجارت را شامل می‌شود)، انتخاب شده، این گونه است که طبقه برخوردار و مشغول به امر تجارت تا سوءاستفاده از طبقه غیربرخوردار، به نام افرادی از طبقه نیازمند که به‌طور عمومی مجهول‌المان نیز بوده‌اند، «کارت بازرگانی» دریافت و از این طریق میلیاردها تومان کالای وارداتی را به چرخه اقتصاد کشور تزریق کرده‌اند. مواردی به‌عنوان شاهد مثال در این موضوع وجود دارد که بعد از رسیدگی به این امر مالیات میلیاردی برای کارگری که جای خواب هم

ساختارهای اجتماعی ما از زمان قاجاریه تا همین امروز به گونه‌ای بوده که قانون‌ورعایت مقررات اجتماعی در بسیاری از موارد فقط برای اعمال می‌شود؛ ندی‌های کوچک و کوچک و کم‌ارزش مثل سرقت ۱۰ هزار تومان خیلی سریع قانون می‌شود؛ ندی‌های چندمیلیاردی به راحتی از چنگ قانون فرار می‌کنند

ادامه از صفحه ۹ | وقتی جامعه‌شناسان در تعریف جامعه‌شناسی می‌گویند «علم مدرنیته» یعنی علم نهادهای مدرن و علم نهادهایی که پس از روشنگری شکل گرفته است.

• منظور آن از پیامدهای ناخواسته مدرنیته چیست؟

در جریان شکل‌گیری بعد فکری مدرنیته، پیامدهای ناخواسته وجود دارد؛ درست مثل ادیان توحیدی که سخن رحیمانه خداوند را توسط پیامبران به بندگان خدا رساندند و در همین دنیا عده‌ای پیدا شدند که در قالب فرقه‌های مذهبی، به جای رحمت و صلح الهی، جنگ و خونریزی راه انداختند. لذا نمی‌توان گفت که ادیان مسالوئی است با جنگ‌های فرقه‌ای. عین همین بحث را در باره اندیشه‌های عقل‌گرایانه و انسان‌گرایانه می‌شود کرد. قطعاً زمانی که آزادی اعم از اجتماعی و اندیشه پیش می‌آید، عدای از این آزادی استفاده‌های دیگری می‌کنند؛ یعنی همان فردیت‌طلبی غیرمسئولانه، حتی ممکن است کسی تصمیم بگیرد خودش را بکشد و از آزادی این گونه استفاده کند؛ یا فردی خواهد خود را در الکلیسم غرق کند؛ اما نمی‌توان چنین رابطه‌ای را شکل داد که مدرنیته یعنی بند و باری. بشر مدرن علم و تکنولوژی و تکنولوژی جنگی را ایجاد کرده است و عدای شارلاتان پیدا شده‌اند که از این شرایط سوءاستفاده کرده‌اند و علم کرده‌اند؛ لذا نمی‌توان گفت که مدرنیته مساوی است با فاشیسم. اینها پیامدهای ناخواسته مدرنیته است.

• برای مهار این پیامدهای ناخواسته چه باید کرد؟

برای مهار پیامدهای مدرنیته، دوباره باید به انسان و حقوق انسان‌ها توجه کرد. باید برای جلوگیری از این پیامدها به عقل بشر و عقل جمعی توجه کرد. باید با نقد جمعی و آزادی بیان، جلوی سوءاستفاده‌های علم را گرفت؛ یعنی رشد عقلانیت ارتباطی در برابر

جامعه‌ای ایران تغییر کرده و مدرن شده است. بعضی از صاحب‌نظران بحث می‌کنند که «ایران در شرایط انتقال تفکر است و ایران مدرنیته را نفهمیده و در حال در جازدن است» من چنین چیزی را قبول نمی‌کنم. جامعه‌ای که مادر صدسال اخیر می‌بینیم، این جامعه تغییر کرده در بعد ذهنی ما به سوی توجه به تفکر، نقل و دستاوردهای بشری رفته‌ایم؛ همچنین ما پاره‌ای از عناصر نهادی را پیدا کرده‌ایم. درست است که عدای در ایران مخالف مردم‌سالاری هستند، اما تمام یا اغلب زمینه‌های نهادی دولت-ملت در ایران شکل گرفته است. اینطور نبوده که ما در جازنیم؛ ما جلو آمده‌ایم و پیش رفته‌ایم. من اصلاً چنین اعتقادی ندارم که جامعه ایرانی، جامعه‌ای عقب‌افتاده و نفهمیده مدرن است. خیر؛ جامعه ایران، جامعه‌ای مدرن است. در هر جامعه‌ای با توجه به ابعاد ذهنی، مدرنیته‌های گوناگونی وجود دارد. همه دنیا که مثل انگلیس مدرن نمی‌شوند؛ همه مثل فرانسه یا آلمان مدرن نمی‌شوند؛ کشورهای مختلف، مدرنیته‌های مختلفی پیدا می‌کنند؛ ما هم تجربه مدرنیته مختص به خود را داریم و مثل همه آن کشورها که مشکلات خود را دارند، ما نیز مشکلات خودمان را داریم. لذا من معتقدم که ما جامعه‌ای مدرن هستیم اما کج‌قواره است. مثلاً امنیتی

ادامه از صفحه ۹ | وقتی جامعه‌شناسان در تعریف جامعه‌شناسی می‌گویند «علم مدرنیته» یعنی علم نهادهای مدرن و علم نهادهایی که پس از روشنگری شکل گرفته است.